

## POSTANOWIENIE

Dnia 14 maja 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Oktawian Nawrot (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Mirosław Sadowski

Arkadiusz Sopata (ławnik Sądu Najwyższego)

w sprawie z wniosku M.S. (poprzednio Z.), M.B., J.P., K.G., E.B., R.D., D.B. (jako następców prawnych F.B.)

z udziałem M.S. (poprzednio Z.), M.B., J.P., K.G., E.B., R.D., D.B.

o stwierdzenie nabycia spadku po M.B.2,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w dniu 14 maja 2025 r.,

skargi nadzwyczajnej Rzecznika Praw Obywatelskich od postanowienia Sądu Rejonowego w Siedlcach z 17 lipca 2008 r. sygn. I Ns 361/08,

**stwierdza, iż zaskarżone postanowienie, w części stwierdzającej, że wchodzące w skład spadku gospodarstwo rolne z mocy ustawy dziedziczą F.B., M.Z. z domu B. i D.B. po 1/3 części każde z nich, zostało wydane z naruszeniem prawa: art. 21 ust. 1, 31 ust. 3 oraz 64 ust. 1 i 2 Konstytucji RP oraz art. 1059 k.c. poprzez jego zastosowanie pomimo utraty mocy z dniem 14 lutego 2001 r. w zakresie, w którym odnosi się do spadków otwartych od dnia 14 lutego 2001 r.**

## UZASADNIENIE

Postanowieniem z 17 lipca 2008 r. Sąd Rejonowy w Siedlcach w sprawie I Ns 361/08 z wniosku F.B. z udziałem E.B., J.P., M.Z., K.G., R.D., M.B. i D.B., o stwierdzenie nabycia spadku po M.B.2 stwierdził, że spadek po M.B.2 zmarłej w dniu [...] lipca 2003 r. w miejscowości K. i tam ostatnio zamieszkałej na podstawie ustawy nabył mąż F.B. w 1/4 części oraz dzieci J.P. z domu B., M.Z. z domu B., K.G. z domu B., M.B., R.D. z domu B., D.B., E.B. po 3/28 części każde z nich z tym, że wchodzące w skład spadku gospodarstwo rolne z mocy ustawy dziedziczą mąż F.B., M.Z. z domu B. i D.B. po 1/3 części każde z nich.

Skargą nadzwyczajną z 14 grudnia 2023 r. Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył postanowienie Sądu Rejonowego w Siedlcach z 17 lipca 2008 r. sygn. I Ns 361/08 w części dotyczącej dziedziczenia gospodarstwa rolnego wchodzącego w skład spadku po zmarłej M.B.2, wnosząc o stwierdzenie, że zaskarżone postanowienie, w zaskarżonej części, zostało wydane z naruszeniem prawa, tj. w części dotyczącej dziedziczenia gospodarstwa rolnego wchodzącego w skład spadku po M.B.2.

Zaskarżonemu orzeczeniu Rzecznik Praw Obywatelskich zarzucił naruszenie:

1. konstytucyjnego prawa do dziedziczenia oraz prawa do ochrony praw majątkowych, o których mowa w art. 64 ust. 1 i 2 w zw. z art. 21 ust. 1 i art. 31 ust. 3 Konstytucji, z uwagi na wydanie kwestionowanego orzeczenia na podstawie przepisu uprzednio uznanego przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z art. 64 ust. 1 i 2 w zw. z art. 21 ust. 1 i art. 31 ust. 3 Konstytucji, a więc wprost wbrew wyrokowi Trybunału Konstytucyjnego z dnia 31 stycznia 2001 r. (P 4/99), a także ze względu na funkcjonowanie w obrocie prawnym wadliwego postanowienia sądu o stwierdzeniu nabycia spadku, pozostającego w oczywistej sprzeczności z rzeczywistym stanem prawnym w zakresie kręgu spadkobierców dziedziczących wchodzące w skład spadku po M.B.2 gospodarstwo rolne – co doprowadziło do wykluczenia z kręgu spadkobierców dziedziczących gospodarstwo rolne niektórych uczestników postępowania, tj. J.P., K.G., M.B., R.D. i E.B., którzy, zgodnie ze stanem prawnym obowiązującym w dniu wydania kwestionowanego orzeczenia powinni byli z mocy ustawy dziedziczyć również wchodzące w skład spadku

gospodarstwo rolne, a w rezultacie naruszyło prawa majątkowe pominiętych uczestników, a także uniemożliwiło należyte uporządkowanie spraw majątkowych po zmarłej M.B.2;

2. wywodzonej z art. 2 Konstytucji RP zasady zaufania do państwa i prawa, ze względu na funkcjonowanie w obrocie prawnym wadliwego postanowienia sądu o stwierdzeniu nabycia spadku, obarczonego błędem rażącego naruszenia prawa, wskutek czego spadkobiercy M.B.2 znaleźli się w stanie niepewności prawnej co do przysługujących im praw spadkowych, a z uwagi na rozszerzoną materialną prawomocność postanowienia o nabyciu spadku, stan niepewności prawnej odnosi się również do podmiotów trzecich, tworząc w ten sposób poczucie braku stabilności oraz utratę bezpieczeństwa prawnego;
3. konstytucyjnych zasad odnoszących się do orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego wynikających z art. 190 ust. 1 Konstytucji RP, zgodnie z którym orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego mają moc powszechnie obowiązującą i są ostateczne – przez to, że Sąd Rejonowy w Siedlcach orzekł wprost wbrew wyrokowi Trybunału Konstytucyjnego, opierając zaskarżone rozstrzygnięcie o treść art. 1059 k.c., który wyrokiem z dnia 31 stycznia 2001 r. (P 4/99), w odniesieniu do spadków otwartych od dnia 14 lutego 2001 r., został uznany przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją, a zatem w odniesieniu do stanu faktycznego stanowiącego podstawę rozstrzygnięcia w mawianej sprawie, utracił moc prawną, albowiem otwarcie spadku po M.B.2 nastąpiło już po dacie wyznaczającej granicę zastosowania art. 1059 k.c. (tj. po dniu 14 lutego 2001 r.);
4. rażące naruszenie prawa materialnego, tj. art. 1059 k.c. poprzez jego zastosowanie, w sytuacji gdy przepis ten w odniesieniu do spadków otwartych od dnia 14 lutego 2001 r. utracił moc prawną, na podstawie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 31 stycznia 2001 r. (P 4/99), w którym stwierdzono, że przepis ten w brzmieniu nadanym przez ustawę z dnia 28 lipca 1990 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny (Dz.U.nr 55, poz. 321) jest niezgodny z art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 21 ust. 1 i art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, w zakresie, w którym odnosi się do spadków otwartych od

dnia ogłoszenia tego wyroku w Dzienniku Ustaw (tj. od dnia 14 lutego 2001 r.), a zatem zaskarżony przepis nie mógł stanowić podstawy rozstrzygnięcia w sprawie toczącej się w przedmiocie stwierdzenia nabycia spadku po M.B.2, zmarłej w dniu [...] lipca 2003 r., albowiem otwarcie spadku nastąpiło już po dacie wyznaczającej granicę zastosowania art. 1059 k.c. (tj. po dniu 14 lutego 2001 r.);

5. rażące naruszenie prawa procesowego, tj. art. 670 § 2 i art. 677 § 2 k.p.c. w brzmieniu obowiązującym w dniu wydania kwestionowanego orzeczenia, poprzez jego niezastosowanie i zaniechanie przez sąd dokładnego zbadania z urzędu, kto i w jakim udziale, zgodnie z aktualnym stanem prawnym, jest spadkobiercą M.B.2, w tym wchodzącego w skład spadku gospodarstwa rolnego, co skutkowało wydaniem postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku w oparciu o art. 1059 k.c., który w odniesieniu do spadków otwartych od dnia 14 lutego 2001 r. utracił swoją moc prawną, a więc nie mógł stanowić podstawy rozstrzygnięcia w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku po M.B.2 zmarłej w dniu [...] lipca 2003 r.

W odpowiedzi na skargę nadzwyczajną z 12 marca 2024 r. pełnomocnik z urzędu, działając w imieniu M.S., wniósł o uwzględnienie skargi nadzwyczajnej i stwierdzenie, iż zaskarżone postanowienie w części odnoszącej się do dziedziczenia gospodarstwa rolnego zostało wydane z naruszeniem prawa oraz o zasądzenie od Skarbu Państwa na jego rzecz kosztów pomocy prawnej świadczonej z urzędu, oświadczając, iż koszty te w całości ani w części nie zostały pokryte przez uczestniczkę postępowania.

Sąd Najwyższy zważył co następuje:

1. Przystępując do merytorycznego badania skargi nadzwyczajnej, Sąd Najwyższy ustala, czy doszło do naruszenia którejś z przesłanek szczególnych określonych w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN i wskazanych w skardze nadzwyczajnej, a jeśli tak, to czy w celu zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej konieczne jest uwzględnienie skargi nadzwyczajnej. *A contrario* samo naruszenie zasady

demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej nie stanowi racji wystarczającej dla usunięcia z obrotu prawnego zaskarżonego orzeczenia. Konstruując art. 89 § 1 u.SN ustawodawca posłużył się zwrotem „o ile”, który uniemożliwia realizację zasadniczego celu instrumentu jakim jest skarga nadzwyczajna, bez zaistnienia okoliczności wskazanych w przesłankach szczególnych, nawet jeśli za powyższym przemawiałyby fundamentalne racje aksjologiczne związane z istotą demokratycznego państwa prawnego.

Ponadto, stosownie do art. 115 § 2 u.SN, jeżeli zachodzą przesłanki wskazane w art. 89 § 1 u.SN, a zaskarżone orzeczenie wywołało nieodwracalne skutki prawne, w szczególności jeżeli od dnia uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia upłynęło 5 lat, a także jeżeli uchylene orzeczenia naruszyłoby międzynarodowe zobowiązania Rzeczypospolitej Polskiej, Sąd Najwyższy ogranicza się do stwierdzenia wydania zaskarżonego orzeczenia z naruszeniem prawa oraz wskazania okoliczności, z powodu których wydał takie rozstrzygnięcie, chyba że zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji RP przemawiają za wydaniem rozstrzygnięcia, o którym mowa w art. 91 § 1 u.SN.

Wniesienie skargi nadzwyczajnej jest dopuszczalne po wyczerpaniu dostępnych środków zaskarżenia (art. 89 § 1 u.SN). Ustawa przewiduje ponadto ściśle określony krąg podmiotów uprawnionych do jej wniesienia (art. 89 § 2 u.SN).

Zgodnie z art. 363 § 1 k.p.c. orzeczenie sądu staje się prawomocne, jeżeli nie przysługuje co do niego środek odwoławczy lub inny środek zaskarżenia.

Zaskarżone postanowienie wydane przez Sąd Rejonowy w Siedlcach, wobec braku jego zaskarżenia przez uczestników postępowania spadkowego uprawomocniło się z dniem 7 sierpnia 2008 r., co stwierdzone zostało przez sędziego na odwrocie postanowienia (k. 39v akt I Ns 361/08), dlatego też nie przysługuje od niego żaden inny środek zaskarżenia.

Skarga nadzwyczajna w przedmiotowym postępowaniu wniesiona została przez legitymowany do tego podmiot, w terminie określonym ustawą.

2. Ocenę zarzutów naruszenia zasad konstytucyjnych oraz prawa materialnego i procesowego rozpocząć należy od przytoczenia treści art. 1059 k.c.,

stosownie do którego, spadkobiercy dziedziczą z ustawy gospodarstwo rolne, jeżeli w chwili otwarcia spadku: 1) stale pracują bezpośrednio przy produkcji rolnej albo 2) mają przygotowanie zawodowe do prowadzenia produkcji rolnej, albo 3) są małoletni bądź też pobierają naukę zawodu lub uczęszczają do szkół, albo 4) są trwale niezdolni do pracy.

Dalej wskazać należy, że Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 31 stycznia 2001 r. w sprawie P 4/99, uznał, że art. 1059 k.c. w brzmieniu nadanym przez ustawę z dnia 26 października 1971 r. zmieniającą ustawę – Kodeks cywilny (Dz.U. nr 27, poz. 252) i w brzmieniu nadanym przez ustawę z dnia 28 lipca 1990 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny (Dz.U. nr 55, poz. 321) jest zgodny z art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 21 ust. 1 i art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie, w którym odnosi się do spadków otwartych przed dniem ogłoszenia niniejszego wyroku w Dzienniku Ustaw, oraz jest niezgodny z art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 21 ust. 1 i art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie, w którym odnosi się do spadków otwartych od tego dnia.

Wspomniany wyrok został opublikowany w Dzienniku Ustaw z 14 lutego 2001 r. (Dz.U. 2001, nr 11, poz. 91), dlatego też art. 1059 k.c. w zakresie w jakim odnosi się do dziedziczenia gospodarstwa rolnego znajduje zastosowanie wyłącznie wobec spadków otwartych przed 14 lutego 2001 r. Do dziedziczenia gospodarstwa rolnego wchodzącego w skład spadku, którego otwarcie nastąpiło od 14 lutego 2001 r. stosuje się ogólne zasady dziedziczenia, pomijając kierowane wobec spadkobierców wymagania wynikające z art. 1059 k.c.

3. Stosownie do art. 924 k.c. spadek otwiera się z chwilą śmierci spadkodawcy. Spadkodawczyni w niniejszej sprawie zmarła w dniu [...] lipca 2003 r., w tym też dniu otworzył się spadek, dlatego też Sąd Rejonowy w Siedlcach zobowiązany był do respektowania wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 31 stycznia 2001 r. w sprawie P 4/99 i płynących z niego skutków. Nie mógł zatem orzekać w postępowaniu na podstawie art. 1059 k.c., co niewątpliwie miało miejsce, a na co wskazuje zarówno sentencja postanowienia, jak i prowadzone przez Sąd Rejonowy postępowanie dowodowe, bowiem Sąd na rozprawie w dniu 17 lipca 2008 r. badał czy spadkobiercy spełniają warunki z art. 1059 k.c., jak również

wcześniej zobowiązał uczestników do dostarczenia dokumentów, z których wynika podleganie podatkowi rolnemu lub posiadanie gospodarstwa rolnego.

W świetle powyższego, zasadnie skarżący zarzucił naruszenie art. 1059 k.c. Sąd Najwyższy uznał również, iż naruszenie to miało charakter rażący. Oceniając, czy naruszenie prawa odbyło się w sposób „rażący” uwzględnia się wagę naruszonej normy, tj. jej pozycji w hierarchii norm prawnych, stopnia (istotności) jej naruszenia, a także skutków naruszenia dla stron postępowania. Wskazuje się przy tym, że „rażące” naruszenie prawa rozumieć należy jako „bardzo duże”, „wyraźne”. Jest to naruszenie prawa na tyle wyraźne, że do jego ustalenia nie jest konieczne prowadzenie złożonych procesów intelektualnych (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 19 marca 2025 r., II NSNc 340/23).

Odnosząc do realiów przedmiotowej sprawy wskazane powyżej, ustalone w orzecznictwie, kryteria uznania naruszenia prawa za rażące, nie ulega wątpliwości, iż Sąd Rejonowy w Siedlcach orzekając na podstawie niekonstytucyjnego przepisu, wyeliminowanego z obrotu prawnego na mocy wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 31 stycznia 2001 r. w sprawie P 4/99, w konsekwencji pozbawiając części uczestników postępowania praw do spadku, chronionych przez Konstytucję RP, dopuścił się rażącego naruszenia prawa.

4. Zasadnie skarżący zarzucił także naruszenie art. 21 ust. 1, 31 ust. 3 oraz 64 ust. 1 i 2 Konstytucji RP. Wspomniane orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego uznało art. 1059 k.c. za niezgodny z art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 21 ust. 1 i art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie, w którym odnosi się do spadków otwartych po dniu ogłoszenia powyższego wyroku w Dzienniku Ustaw (14 lutego 2001 r.). *Ipso facto et iure*, skoro orzeczenie Sądu Rejonowego w Siedlcach dotyczyło spadku otwartego po tej dacie i wydane zostało na podstawie art. 1059 k.c., w sposób oczywisty naruszało art. 21 ust. 1, 31 ust. 3 oraz 64 ust. 1 i 2 Konstytucji RP.

5. Niezasadnie Rzecznik Praw Obywatelskich zarzucił zaskarżonemu orzeczeniu obrazę konstytucyjnej zasady zaufania do państwa oraz zasady bezpieczeństwa prawnego, wywodzonych z art. 2 Konstytucji RP, w kontekście pierwszej przesłanki szczególnej skargi nadzwyczajnej. W odniesieniu do zarzutu naruszenia zasad wywodzonych z art. 2 Konstytucji RP wskazać bowiem należy, że

odnosi się on do przesłanki ogólnej skargi nadzwyczajnej, której zasadność Sąd Najwyższy będzie badać dopiero w przypadku stwierdzenia zasadności formułowanych względem zaskarżonego orzeczenia zarzutów szczególnych, a tym samym nie może być on skutecznie podnoszony w ramach pierwszej przesłanki szczególnej skargi nadzwyczajnej (zob. np. wyrok Sądu Najwyższego z 24 maja 2023 r., II NSNc 127/23).

Podkreślić też należy, że ustawodawca wyraźnie rozdzielił przesłankę ogólną skargi nadzwyczajnej od jej przesłanek szczególnych, w tym określonej w art. 89 § 1 pkt 1 u.SN. Konsekwentnie nie można przyjąć, że naruszenie zasady, o której jest mowa w art. 89 § 1 pkt 1 u.SN może stanowić jednocześnie naruszenie zasady, o której mowa art. 89 § 1 *in principio* u.SN i *vice versa*. Są to dwie niezależne podstawy skargi nadzwyczajnej.

Ponadto zgodnie z art. 89 § 1 pkt 1 u.SN podstawą skargi nadzwyczajnej może być naruszenie zasad lub wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji RP. Już samo brzemienne przepisu wskazuje, że chodzi o zasady, które są „określone” (wskazane) w przepisach Konstytucji RP, a nie takie, które zostały „wywiedzione” z art. 2 Konstytucji RP (zob. wyroki Sądu Najwyższego z: 27 stycznia 2021 r., I NSNc 147/20; 31 sierpnia 2021 r., I NSNc 82/20; 8 grudnia 2022 r., I NSNc 575/21).

Zauważyć ponadto należy, że zasada demokratycznego państwa prawnego, urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej i wywiedzione z niej zasady pochodne, zawiera się w podstawie ogólnej skargi nadzwyczajnej (art. 89 § 1 *in principio* u.SN). Uznanie więc, że zasady te mogą stanowić podstawę szczególną skargi nadzwyczajnej rozszerzałaby nadmiernie zakres możliwych do sformułowania zarzutów, pozwalając oprzeć skargę nadzwyczajną na szerokim i niedookreślonym zbiorze zasad pochodnych, wywiedzionych przez Trybunał Konstytucyjny i teorię prawa konstytucyjnego z art. 2 Konstytucji RP. Taka wykładnia godziłaby w istotny komponent prawa do sądu (Konstytucji RP), jakim jest stabilność orzeczeń, zarazem przecząc wyjątkowemu charakterowi skargi nadzwyczajnej, jako środka prawnego, mającego zastosowanie w szczególnych sytuacjach (zob. wyroki Sądu Najwyższego z: 27 stycznia 2021 r., I NSNc 147/20; 31 sierpnia 2021 r., I NSNc 82/20; 8 grudnia 2022 r., I NSNc 575/21).



W ramach zarzutu skargi nadzwyczajnej określonego w art. 89 § 1 pkt 1 u.SN, podnieść można naruszenie zasad lub wolności i prawa człowieka i obywatela określonych w Konstytucji. W kategorii omawianego, możliwego do podniesienia w zarzutach uchybienia, z oczywistych względów nie mieści się naruszenie konstytucyjnych zasad odnoszących się do orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego wynikających z art. 190 ust. 1 Konstytucji, bowiem nie dotyczą one wolności i praw człowieka i obywatela określonych. Niezależnie od powyższego, choć skarżący przytoczył treść przepisu art. 190 ust. 1 Konstytucji, to nie wskazał, czy w jego ocenie naruszono zasadę mocy powszechnie obowiązującej orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego, czy ich ostateczności. Skarżący nie powiązał ich również w żaden sposób z wolnościami i prawami człowieka i obywatela określonymi w Konstytucji RP. Z powyższych względów za nietrafny należało uznać omawiany zarzut skargi nadzwyczajnej.

6. W sprawie nie doszło do naruszenia prawa procesowego, tj. art. 670 § 2 i art. 677 § 2 k.p.c., a tym bardziej w sposób rażący. Jak wskazano powyżej, Sąd na rozprawie w dniu 17 lipca 2008 r. badał czy spadkobiercy spełniają warunki z art. 1059 k.c., jak również wcześniej zobowiązał uczestników do dostarczenia dokumentów, z których wynikać będzie podleganie podatkowi rolnemu lub posiadanie gospodarstwa rolnego, dlatego wbrew odmiennemu twierdzeniu skarżącego, Sąd stosował ww. przepisy i badał, kto i w jakim udziale, pozostaje spadkobiercą M.B.2, w tym wchodzącego w skład spadku gospodarstwa rolnego. Inną rzeczą jest to, że pomimo przeprowadzonego postępowania dowodowego, Sąd wydał postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku w oparciu o art. 1059 k.c.

7. Stwierdzenie zasadności części zarzutów skargi nadzwyczajnej otwiera możliwość badania, czy w sprawie spełniona została przesłanka ogólna, zdefiniowana w art. 89 § 1 u.SN, tj. konieczność zapewnienia zgodności orzeczenia z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej.

Ogólna podstawa skargi nadzwyczajnej, jakkolwiek swą treścią częściowo nawiązuje do podstawy szczególnej, ujętej w art. 89 § 1 pkt 1 u.SN, to pełni jednak odmienną od niej funkcję. O ile wskazana przesłanka szczególna stanowi jedno z kryteriów, w świetle którego Sąd Najwyższy dokonuje oceny wadliwości

zaskarżonego skargą nadzwyczajną prawomocnego orzeczenia, o tyle przesłanka ogólna określa warunek, którego zaistnienie otwiera drogę do usunięcia stwierdzonej wadliwości poprzez wyeliminowanie zaskarżonego orzeczenia z obrotu prawnego. Warunkiem tym jest konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego, urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. Samo zatem zaistnienie przesłanki szczegółowej, również wskazanej w art. 89 § 1 pkt 1 u.SN, nie przesądza jeszcze o konieczności wyeliminowania z obrotu wadliwego orzeczenia (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z: 12 maja 2021 r., I NSNk 4/20; 16 czerwca 2021 r., I NSNc 164/20; wyrok Sądu Najwyższego z 23 czerwca 2022 r., I NSNc 567/21). Zasadność skargi nadzwyczajnej winna być oceniana przede wszystkim przez pryzmat celu tego środka kontroli konstytucyjności orzeczeń sądowych, wyrażonego w art. 89 § 1 *in principio* u.SN, a jest nim urzeczywistnienie stanu polegającego na zapewnieniu zgodności porządku prawnego, którego zaskarżone orzeczenie jest elementem, z art. 2 Konstytucji RP (zob. wyroki Sądu Najwyższego z: 27 stycznia 2021 r., I NSNc 147/20; 23 czerwca 2022 r., I NSNc 567/21).

W ocenie Sądu Najwyższego, zaskarżone orzeczenie narusza zasadę ochrony zaufania obywateli do państwa w szczególności w kontekście realizacji zasady bezpieczeństwa prawnego, zawartej w art. 2 Konstytucji RP, a także naruszenia prawa do odpowiednio ukształtowanej procedury sądowej, zgodnie z wymogami sprawiedliwości i jawności, wyrażonego w art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz konstytucyjnego prawa do własności i dziedziczenia, chronionego w ramach art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji RP. Poprzez wydanie niezgodnego z prawem orzeczenia Sąd Rejonowy w Siedlcach pozbawił uczestników postępowania prawa do dziedziczenia oraz spadku.

Powyższe prowadzi do wniosku, że w przedmiotowej sprawie doszło do naruszenia zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej w rozumieniu art. 89 § 1 *in principio* u.SN.

8. Biorąc pod uwagę wniosek skarżącego oraz mając na względzie, że od uprawomocnienia się kwestionowanego orzeczenia upłynęło ponad 15 lat, Sąd Najwyższy na podstawie art. 115 § 2 u.SN, nie uchylając zaskarżonego postanowienia, ograniczył się do stwierdzenia, iż orzeczenie Sądu Rejonowego w

Siedlcach z 17 lipca 2008 r., w części stwierdzającej, że wchodzące w skład spadku gospodarstwo rolne z mocy ustawy dziedziczą F.B., M.Z. z domu B. i D.B. po 1/3 części każde z nich, zostało wydane z naruszeniem prawa, tj. art. 21 ust. 1, 31 ust. 3 oraz 64 ust. 1 i 2 Konstytucji RP oraz art. 1059 k.c. poprzez jego zastosowanie pomimo utraty mocy z dniem 14 lutego 2001 r. w zakresie, w którym odnosi się do spadków otwartych od dnia 14 lutego 2001 r.

9. Odnosząc się do wniosku pełnomocnika uczestniczki o przyznanie kosztów pomocy prawnej świadczonej z urzędu, wskazać należy, że adwokat ustanowiony z urzędu może żądać od Skarbu Państwa zwrotu kosztów postępowania. O kosztach tych sąd orzeka w orzeczeniu kończącym postępowanie zgodnie z art. 108 § 1 k.p.c. Do tego sądu należy także złożyć wniosek o przyznanie przedmiotowych kosztów, w tym kosztów postępowania przed Sądem Najwyższym wywołanego skargą nadzwyczajną. Konkludując, koszty pokrywane są przez sąd, który ustanowił adwokata dla strony.

10. Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy postanowił jak w sentencji.

[P.Sz.

[r.g.]]